

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ІНСТЫТУТ АДУКАЦЫІ

ВУЧЭБНАЯ ПРАГРАМА
ФАКУЛЬТАТЫЎНЫХ ЗАНЯТКАЎ

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ
Ў ІМЁНАХ І ПАДЗЕЯХ

для ХІ класа
ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі

Складальнікі:

Паноў С.В., кандыдат педагагічных навук, дацэнт
кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі
ДУА «Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы»;
Ярашэвіч Л.А., дырэктар ДУА «Сярэдняя
агульнаадукацыйная школа № 12 г. Пінска»,
настаўнік гісторыі

Мінск, 2011

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Актуальнасць правядзення факультатыўных заняткаў звязана з ажыццяўленнем функцый гістарычнай адукацыі, вызначаных у канцэпцыі вучэбнага прадмета «Сусветная гісторыя. Гісторыя Беларусі», зацверджанай загадам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь № 675 ад 29.05.2009 г. Ва ўмовах лінейнай сістэмы навучання гісторыі, калі вучэбны гістарычны матэрыял прадстаўляецца вучням для засваення толькі ў храналагічным парадку, набывае асаблівую значнасць функцыя *фарміравання гістарычнай памяці*. Пад гістарычнай памяццю разумеюцца ўсе віды інфармацыі аб падзеях мінулага, іх часе і месцы, удзельніках гістарычных падзей, а таксама здольнасць даражыць гістарычнымі традыцыямі свайго народа. У працэсе фарміравання гістарычнай памяці варта надаць належную ўвагу *выпрацоўцы нацыянальнай ідэнтычнасці* праз азнаямленне з дзейнасцю і набыткамі прадстаўнікоў беларускага этнасу. Нацыянальная ідэнтычнасць уяўляе сабой канкрэтную эмацыянальна-псіхалагічную, палітыка-ідэалагічную і культурную пазіцыю асобы, якая праяўляецца ва ўспрыняцці і ідэнтыфікацыі сабе ў навакольным асяроддзі з пункта гледжання прадстаўніка беларускай нацыі, якая мае глыбокія гістарычныя карані. Такім чынам, бачыцца магчымасць фарміравання гістарычнай памяці праз ідэнтыфікацыю вучнямі сабе як нашчадкаў той спадчыны, якую пакінулі айчынныя дзеячы гісторыі і культуры.

Крытэрыяльнай асновай пры распрацоўцы зместу факультатыўных заняткаў, арыентаванага на прадстаўленне месца чалавека ў гісторыі, стала вызначэнне таго ўкладу, які пакінулі спадкаемцам гістарычныя асобы і дзеячы культуры.

Мэта правядзення факультатыўных заняткаў заключаецца ў фарміраванні якасцей асобы, звязаных з уменнем выкарыстоўваць засвоеныя веды і ўяўленні аб славурых гістарычных дзеячах і вызначальных падзеях айчыннай гісторыі як кампаненты індывідуальнай і калектыўнай гістарычнай

памяці ў працэсе падрыхтоўкі і правядзення выніковай атэстацыі па гісторыі Беларусі, а таксама пры аналізе выпускнікамі сацыяльнай рэчаіснасці і прагназіраванні ўласнай жыццядзейнасці.

Задачамі факультатыўных заняткаў з'яўляюцца наступныя:

- *сістэматызацыя і абагульненне* кампанентаў вучэбных гістарычных ведаў, якія адлюстроўваюць ролю гістарычных асоб і матывацыю іх сацыяльных паводзін у розных гістарычных падзеях;

- *сацыялізацыя асобы* вучня праз фарміраванне гістарычнай памяці як сукупнасці ўяўленняў і ведаў беларускага соцыума аб агульным мінулым і як асновы пачуцця гонару за культурна-гістарычныя дасягненні беларускага народа;

- *фарміраванне гістарычнай эмпатыі* як умення аднаўляць вобраз думак, перажыванняў, настрояў людзей мінулага з пазіцыі ўласцівай іх гістарычнаму часу сістэмы каштоўнасцей.

Структура зместу факультатыўных заняткаў адпавядае структуры вучэбных праграм па гісторыі Беларусі, зацверджаных Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь. Матэрыялы факультатыўных заняткаў падаюцца ў сюжэтна-храналагічнай паслядоўнасці ў адпаведнасці з лінейным прынцыпам праходжання вучэбнага матэрыялу па адпаведных раздзелах, якія адпавядаюць 6 - 11 класам, але пры гэтым дыскрэтна з мэтай рэпрэзентацыі найбольш значных гістарычных асоб і дзеячаў культуры Беларусі і іх ролі ў падзеях, што мелі вызначальны характар для развіцця беларускага этнасу.

Уяўляецца мэтазгодным пры правядзенні факультатыўных заняткаў *выкарыстанне прынцыпа культурна-гістарычнага асяроддзя*. Згодна з дадзеным прынцыпам пры вывучэнні гістарычных падзей і характарыстыцы іх удзельнікаў найбольш эфектыўным з'яўляецца такое засваенне вучэбнага матэрыялу, пры якім актуалізуецца прадстаўленне аб магчымасці ці неабходнасці выкарыстання набыткаў духоўнай і матэрыяльнай культуры, ідэй, поглядаў, вынаходніцтваў нашых папярэднікаў у жыццядзейнасці сучаснага чалавека. Неабходнымі для засваення вучнямі бачацца менавіта

тыя набыткі гістарычных асоб, якімі мы карыстаемся ў сучасным культурна-адукацыйным асяроддзі, што будзе спрыяць замацаванню сувязей паміж рознымі пакаленнямі людзей.

Асаблівая ўвага пры правядзенні факультатыўных заняткаў надаецца *фарміраванню вобразаў* гістарычных асоб і падзей як ўяўленняў аб кім ці чым-ліба, якія ўзнікаюць ў свядомасці чалавека ў індывідуальным парадку ва ўмовах грамадска-гістарычнай практыкі. Фарміраванне ў вучняў вобразаў іншых людзей, у нашым выпадку гістарычных асоб, ацэнка вынікаў іх дзейнасці можа быць звязана з гістарычнай эмпатыяй (суперажываннем) пры атрактыўным прадстаўленні дзеянняў і поглядаў асоб.

Варта пры стварэнні вобразаў гістарычных асоб прытрымлівацца *прыёма комплекснай гісторыка-мастацкай характарыстыкі вывучаемых падзей*. Такі прыём прадугледжвае выкарыстанне твораў літаратуры і мастацтва як для адлюстравання гістарычных сюжэтаў, так і аўтарскай пазіцыі, якая грунтуецца на пэўнай сістэме каштоўнасцей і перакананняў. Пры гэтым узнікае магчымасць параўнаць бачанне гістарычных падзей і паводзін іх удзельнікаў як з боку сведкаў і відавочцаў, так і з боку нашчадкаў. Варта таксама выкарыстаць міждысцыплінарныя сувязі з беларускай літаратурай.

Вучэбнай праграмай прадугледжваецца фарміраванне ў вучняў *дзейнасца кампаненту* гістарычнай адукацыі, які прадстаўлены пералікам спосабаў дзейнасці, што абазначаны ў змесце раздзелаў курсаў. Сярод такіх спосабаў дзейнасці, якімі авалодваюць вучні, ацэньванне ролі і значэння дзейнасці гістарычных асоб, вызначэнне каштоўнасцяў і перакананняў, што складалі матывацыйную аснову дзейнасці чалавека ў гісторыі, іх сістэмы поглядаў як адлюстравання пэўнай ідэалогіі, канкрэтызацыя з дапамогай дакументаў і матэрыялаў пазіцыі іх аўтараў як творцаў гісторыі, тлумачэнне розных пунктаў гледжання на ролю гістарычных асоб і разнастайнасці іх поглядаў і г.д. Так, напрыклад, фарміраванне гістарычнай эмпатыі прадугледжвае ўжыванне такіх

метадычных прыёмаў, як складанне вуснага сюжэтнага апавядання, аналіз мастацкага твора, прысвечанага гістарычнай асобе, персаніфікацыя. Пры гэтым прадугледжваецца выкарыстанне шырокага кола крыніц гістарычнай інфармацыі, у т.л. дакументальных, эпісталаярных, картаграфічных, ілюстрацыйных.

Форма правядзення факультатыўных заняткаў прадугледжвае арганізацыю ў максімальнай ступені самастойнай практыка-арыентаванай дзейнасці вучняў па засваенні зместу праз фарміраванне адпаведных уменняў, звязаных з арыентацыяй у вучэбным інфармацыйным асяроддзі. Да кожнай з тэм факультатыўных заняткаў прадугледжаны заданні, выкананне якіх абавязваецца на выкарыстанне і аналіз рэкамендаваных навукова-папулярных і літаратурна-мастацкіх крыніц.

Змястоўны кампанент факультатыўных заняткаў можа быць рэалізаваны пры апоры на выданні, размешчаныя ў спісе рэкамендуемай літаратуры, якія маюць шматпланавы характар, што дазваляе азнаёміцца і прааналізаваць розныя бакі жыцця беларускага грамадства.

На правядзенне курса факультатыўных заняткаў прадугледжваецца 35 вучэбных гадзін, па адной вучэбнай гадзіне на тыдзень на працягу навучальнага года, ці па дзве вучэбныя гадзіны на тыдзень пры праходжанні адпаведнага вучэбнага матэрыялу толькі ў другім паўгоддзі. Прадугледжваецца выкарыстанне дадзенага матэрыялу для правядзення перадэкзаменацыйнага паўтарэння ў выпадку выбару вучнямі экзамену па гісторыі Беларусі на ўзроўні агульнай сярэдняй адукацыі. Настаўнік пры арганізацыі вучэбных заняткаў па дадзенай вучэбнай праграме мае права змяніць паслядоўнасць засваення матэрыялу і пераразмеркаваць колькасць гадзін, прадугледжаных для яго вывучэння.

ЗМЕСТ

Уводзіны (1 г.) Паняцце гістарычнай памяці. Дыскусіі гісторыкаў па пытанні ролі чалавека ў гісторыі. Сутнасць прыёма комплекснай гісторыка-мастацкай характарыстыкі вывучаемых падзей і іх удзельнікаў. Алгарытм работы з матэрыяламі факультатыва, прысвечанымі гістарычным персаналіям.

Раздзел I.

Гісторыя Беларусі са старажытных часоў да сярэдзіны XIII ст. (3 г.)

Першабытныя людзі на тэрыторыі Беларусі: рэканструкцыя вобраза. Эвалюцыя чалавека ад неандэртальца да краманьёнца: погляды вучоных. Роля першабытнага чалавека ў асваенні тэрыторыі Беларусі, стварэнне ім помнікаў матэрыяльнай і духоўнай культуры.

Рэканструкцыя вобраза жыцця першабытных людзей па апісанні заняткаў і прылад працы, адзення, зброі, упрыгожванняў.

Князі Полацкага княства ў IX–XI стст. Прадстаўнікі ўсходнеславянскіх плямён на тэрыторыі Беларусі: рэканструкцыя вобраза. Узаемаадносіны полацкіх і кіеўскіх княжацкіх дынастый у час існавання Старажытнарускай дзяржавы Кіеўская Русь. Рагвалод і Рагнеда. Рагнеда і вялікі кіеўскі князь Уладзімір. Ізяслаў – сын Рагнеды. Роля князя Усяслава Брачыславіча (Чарадзея) ў замацаванні самастойнасці Полацкага княства ва ўмовах феадальнай усобіцы. Княжацка-вечавы лад у Полацку. Дзейнасць веча і роля князя.

Рэканструкцыя аблічча прадстаўніка аднаго з усходнеславянскіх плямёнаў на тэрыторыі Беларусі.

Вызначэнне ролі полацкіх князёў на шляху «з варагаў у грэкі».

Суаднясенне легендарных звестак аб Усяславе Чарадзеі з дакументальнымі крыніцамі.

Рэлігійна-асветніцкія дзеячы беларускіх зямель у XII-XIII стст. Святая Ефрасіння Полацкая: выбар жыцця на карысць служэння Богу і асветніцкая дзейнасць. Пачытанне Ефрасінні Полацкай як святой. Рэлігійны подзвіг Кірылы Тураўскага. Маральныя і грамадскія ідэалы асветніка. Хрысціянскі антрапацэнтрызм Кірылы Тураўскага ў прытчы пра кульгавага і сляпога.

*Вызначэнне матывацыі рэлігійных наводзін Ефрасінні Полацкай.
Вызначэнне сутнасці маральных поглядаў Кірылы Тураўскага.*

Раздзел II.

Гісторыя Беларусі ў другой палове XIII – першай палове XVI ст. (4 г.)

Князі Вялікага Княства Літоўскага ў другой палове XIII – сярэдзіне XIV ст. Роля вялікіх князёў літоўскіх ва ўмовах адзінаўладдзя. Летапісныя звесткі пра Літву і князя Міндоўга. Каранацыя Міндоўга ў Навагрудку. Умацаванне вялікакняжацкай улады пры Гедыміне і яго прынцып дзяржаўнага кіравання. Умацаванне дзяржавы пры Альгердзе.

Характарыстыка палітыкі князёў ВКЛ у дачыненні да ўсходнеславянскага насельніцтва.

Ягайла і Вітаўт: ўзаемаадносіны ў час Крэўскай уніі і Грунвальдскай бітвы. Барацьба Ягайлы за вялікае княжанне. Ягайла і Андрэй Полацкі. Крэўскае пагадненне як персанальная ўнія. Роля Ягайлы ў працэсах паланізацыі і акаталічвання беларускіх зямель. Пазіцыя Вітаўта па забеспячэнні самастойнасці ВКЛ у час унутрыпалітычнай барацьбы з Ягайлам. Матывацыя Вітаўта ў справе атрымання каралеўскай кароны. Роля Ягайлы і Вітаўта як удзельнікаў Грунвальдскай бітвы. Погляды гісторыкаў на ролю Ягайлы і Вітаўта.

Вызначэнне матывацыйнай асновы палітычнага выбару вялікага князя літоўскага Ягайлы.

Складанне сюжэтнага аповеду аб тактыцы Ягайлы і Вітаўта ў час Грунвальдскай бітвы з апорай на дакументальныя крыніцы і матэрыялы мастацкай літаратуры.

Характарыстыка Вітаўта як дзяржаўнага дзеяча.

Мікола Гусоўскі і яго «Песнь пра зубра». Прадстаўнік лацінамоўнай паэзіі. Матывы творчасці. Сюжэты гісторыі і прыроды роднага краю ў паэме «Песнь пра зубра». Погляды даследчыкаў па пытанні малой радзімы (паходжання) М. Гусоўскага.

Вызначэнне матываў творчасці М. Гусоўскага.

Францыск Скарына і выданне кніг Бібліі. Погляды і друкарская дзейнасць Ф. Скарыны як прыклад служэння свайму народу. Ф. Скарына як гуманіст і асветнік. Грамадзянская мужнасць Ф. Скарыны. Талерантная пазіцыя Ф. Скарыны. Велічнасць постаці Ф. Скарыны.

Вызначэнне маральных і патрыятычных якасцяў Ф. Скарыны.

Характарыстыка Ф. Скарыны як сімвала (брэнда) беларускага этнасу.

Раздзел III.

Гісторыя Беларусі ў другой палове XVI – XVIII ст. (8 г.)

Леў Сапега і яго роля ў захаванні самастойнасці Вялікага Княства Літоўскага ва ўмовах Люблінскай уніі. Л. Сапега як палітычны і дзяржаўны дзеяч і прыхільнік ідэі афармлення прававой дзяржавы. Пазіцыя Л. Сапегі па пытанні захавання самастойнасці ВКЛ ва ўмовах уніі з Польшчай. Рэдагаванне і прыняцце III Статута ВКЛ як прыклад кадыфікацыі сацыяльных адносін. Намеры Л. Сапегі ў міжнародных стасунках у «Смутны час». Пазіцыя Л. Сапегі ў працэсе распаўсюджвання ўніяцтва.

Вызначэнне пазіцыі Л. Сапегі ў захаванні самастойнасці ВКЛ і яго ролі ва ўсталяванні талерантных адносін у тагачасным грамадстве.

Жыгімонт II Аўгуст і Барбара Радзівіл: палітыка і каханне. Месца і роля Жыгімонта II Аўгуста ў дынастыі Ягелонаў. Пазіцыя Боны Сфорцы і

Мікалая Радзівіла Чорнага ва ўзаемаадносінах Жыгімонта II Аўгуста і Барбары Радзівіл. Роля Боны Сфорцы і Жыгімонта II Аўгуста ў правядзенні «Валочнай памеры». Адлюстраванне легенд аб гісторыі крыжовых паходаў, геральдыкі італьянскага горада Мілана ў гарадскім гербе Пружан у час надання яму Магдэбургскага права.

Суаднясенне легендарнай гісторыі і дакладных гістарычных звестак аб узаемаадносінах Жыгімонта II Аўгуста і Барбары Радзівіл.

Сымон Будны і рэфармацыйны рух у ВКЛ. Рэлігійныя погляды С. Буднага ва ўмовах пашырэння ўплыву каталіцтва і ўціску праваслаўнай царквы. Сутнасць Катэхізіса (Сімвала веры) С. Буднага. Роля С. Буднага ў падрыхтоўцы рэфармавання каталіцкай царквы. С. Будны як адзін з прадстаўнікоў рэфармацыйнага руху і яго барацьба з Контррэфармацыяй. Кнігавыдавецкая дзейнасць С. Буднага.

Вызначэнне поглядаў С. Буднага на рэфармаванне каталіцкай царквы і грамадства на біблейскіх прынцыпах роўнасці і сацыяльнай справядлівасці.

Сімяон Полацкі і яго ўклад у развіццё рускай культуры. Дзейнасць Сімяона Полацкага як адлюстраванне агульных пачаткаў у культуры беларускага і рускага народаў. Роля Сімяона Полацкага ў станаўленні рускага тэатра. Сімяон Полацкі як настаўнік і асветнік, як першы расійскі прафесійны пісьменнік.

Характарыстыка ўклада Сімяона Полацкага ў развіццё ўсходнеславянскай культуры і яго гісторыка-культурнай спадчыны.

Вызначэнне імя Сімяона Полацкага як брэнда беларускага этнасу ў прасторы міжкультурных стасункаў.

Казімір Лышчынскі і яго погляды на веру чалавека ў Бога.

К. Лышчынскі як заснавальнік новых поглядаў на існаванне чалавека. Пазіцыя К. Лышчынскага як адлюстраванне яго грамадзянскай мужнасці ва ўмовах існавання царкоўных дагматаў. Пазіцыяніраванне грамадска-палітычнай думкі К. Лышчынскага як атэістычнай.

Суаднясенне поглядаў К. Лышчынскага на сутнасць і прызначэнне чалавека ў грамадстве з сучаснымі грамадазнаўчымі канцэпцыямі.

Казімір Семяновіч і яго «Вялікае мастацтва артылерыі». Распрацоўшчык сістэмы залпавага агню з прымяненнем артылерыйскай зброі. Вынаходніцтва К. Семяновічам трохвугольнага крыла як папярэдніцтва сучаснай авіяцыі. Ідэя К. Семяновіча аб шматступенчатай ракеце як прадвесне даследванняў К.Э. Цыялкоўскага і С. П. Каралёва ў стварэнні тэорыі палётаў у космас.

Ацэньванне значнасці адкрыццяў К. Семяновіча для далейшага асваення касмічнай прасторы.

Антоній Тызенгаўз і яго рэформы. А. Тызенгаўз як «вучоны муж». Прыхільнік поглядаў і ідэй французскага асветніка Ж.Ж. Русо, Ж.Э. Жылібера. Актыўны рэфарматар па пераўтварэнню сваёй краіны. Адукацыйная дзейнасць А. Тызенгаўза. Роля А. Тызенгаўза ў развіцці матэрыяльнай вытворчасці.

Характарыстыка ролі А. Тызенгаўза ў прапагандзе ідэй Асветніцтва і захаванні самастойнасці Рэчы Паспалітай.

Тадэвуш Касцюшка і яго ўклад у грамадска-палітычныя падзеі ў ЗША і Рэчы Паспалітай.

Т. Касцюшка як нацыянальны герой Польшчы і ЗША, ганаровы грамадзянін Францыі. Уклад Т. Касцюшкі ў абвясчэнне незалежнасці ЗША. Знаёмства з першым прэзідэнтам ЗША Дж. Вашынгтонам і сяброўства з Т. Джэферсанам. Увасабленне поглядаў і ідэй Т. Касцюшкі ў лозунге паўстання 1794 г. «Свабода, цэласнасць, незалежнасць».

Вызначэнне ўкладу ўраджэнца Беларусі Т. Касцюшкі ў развіццё польскай і амерыканскай дзяржаўнасці.

Раздзел IV.

Гісторыя Беларусі канца XVIII – пачатку XX ст. (7 г.)

Міхал Клеафас Агінскі як грамадска-палітычны дзеяч на злome эпох. М.К. Агінскі як прыхільнік ідэй Вялікай Французскай буржуазнай рэвалюцыі аб незалежнасці дзяржавы і свабодзе народа. М.К. Агінскі як аўтар славутага паланеза «Развітанне з Радзімай» і плана аднаўлення аўтаномнага Вялікага Княства Літоўскага пад эгідай Расійскай імперыі. Эмацыянальны настрой паланеза «Развітанне з Радзімай». Палітычны разлік аўтара «плана Агінскага».

Вызначэнне патрыятычнай сутнасці палітычных поглядаў і музыкальнага твора М.К. Агінскага.

Адам Міцкевіч як «геній памежжа культур». Матывы роднага краю ў творчай спадчыне А. Міцкевіча. Пачуццё кахання юнага паэта. Грамадска-палітычныя погляды А. Міцкевіча. Адлюстраванне гістарычных падзей у творах паэта. Вобраз А. Міцкевіча ў творчасці мастака Валенція Ваньковіча.

Характарыстыка пачуццяў А. Міцкевіча па яго творах. Вызначэнне месца творчасці А. Міцкевіча ў польскай і беларускай культурах.

Ігнат Дамейка і Зыгмунт Мінейка – гонар і слава беларусаў за мяжой. Грамадская пазіцыя І. Дамейкі ў гістарычных падзеях першай паловы XIX ст. І. Дамейка як вучоны з сусветным імем. «Вялікі асветнік» і ганаровы грамадзянін Чылі. Ідэалы свабоды, незалежнасці і справядлівасці як матывацыйная аснова грамадска-палітычнай пазіцыі З. Мінейкі. З. Мінейка як аматар старажытнагрэчаскай гісторыі і ганаровы грамадзянін Грэцыі.

Вызначэнне значнасці постаці І. Дамейкі для стварэння іміджа беларусаў за мяжой.

Характарыстыка прагматызму і рамантызму, якія спалучаліся ў дзейнасці З. Мінейкі.

Вікенцій Канстанцін Каліноўскі як прыхільнік ідэі сацыяльнай справядлівасці. Месца і роля В.К. Каліноўскага ў паўстанні 1863 г.

В.К. Каліноўскі як рэвалюцыянер-дэмакрат. Погляды В.К. Каліноўскага як матывацыйная аснова яго сацыяльных дзеянняў. «Мужыцкая праўда»

В.К. Каліноўскага. Ацэнка беларускімі гісторыкамі дзейнасці і поглядаў

В.К. Каліноўскага. Ідэі В.К. Каліноўскага аб узаемаадносінах улады і народа ў дзяржаўным будаўніцтве Рэспублікі Беларусь.

Вызначэнне сутнасці ідэй В.К. Каліноўскага і іх актуальнасці ў сучаснай практыцы сацыяльных адносін.

Францішак Багушэвіч і яго духоўны заповіт. Ф. Багушэвіч як абаронца працоўнага люду. Роля Ф. Багушэвіча ў станаўленні і захаванні беларускай літаратурнай мовы. Гісторыя псеўданіма Ф. Багушэвіча. Літаратурная дзейнасць Ф. Багушэвіча як адлюстраванне ідэй захавання і адраджэння беларускай мовы.

Вызначэнне характару закліку Ф. Багушэвіча да захавання роднай мовы і культуры як аднаго з фактараў самаідэнтыфікацыі беларускага этнасу.

Вобраз Марка Шагала і яго твораў як адлюстраванне іміджу Беларусі па-за яе межамі. Любоў да роднага краю і каханне як матывы творчасці М. Шагала. Месца М. Шагала ў культурна-гістарычным асяроддзі Віцебска як творчага цэнтру пачатку ХХ ст. Мастацкі водгук М. Шагала на падзеі Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г. Пачуццё настальгіі аб родным краі ў палотнах мастака. Сусветнае прызнанне творчасці мастака па-за межамі Радзімы.

Вызначэнне месца творчасці М. Шагала ў сучасным культурна-гістарычным асяроддзі Беларусі і магчымасцей аднаўлення яго імя як брэнда беларускага грамадства.

Янка Купала і Якуб Колас: прыклад самаадданага служэння Бацькаўшчыне. Іван Дамінікавіч Луцэвіч і Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч: складанасць жыццёвага і творчага шляхоў. Матывы клопату класікаў нацыянальнай літаратуры аб захаванні і развіцці самабытнай беларускай народнай культуры. Адлюстраванне вобразаў простых людзей і іх жыцця ў складаных гістарычных умовах у творчасці Я. Купалы і Я. Коласа.

Літаратурная спадчына Я. Купалы і Я. Коласа як прыклад годнасці і ўдзячнасці да продкаў, любові да роднага краю.

Вызначэнне сацыяльных матываў у творчасці Я. Купалы і Я. Коласа.

Характарыстыка поглядаў Я. Купалы і Я. Коласа ва ўмовах існавання савецкай грамадска-палітычнай сістэмы.

Раздел V.

Гісторыя Беларусі 1917–1945 гг. (5 г.)

Пачынальнікі беларускай дзяржаўнасці. Пазіцыі прадстаўнікоў рэвалюцыйна-класавага (А. Мяснікоў, К. Ландар, В. Кнорын) і нацыянальна-дэмакратычнага кірункаў (З. Жылуновіч, А. Чарвякоў) у афармленні беларускай дзяржаўнасці. Роля чалавечага фактару ў прыняцці рашэнняў на Усебеларускім з'ездзе, пры абвешчэнні Беларускай Народнай Рэспублікі і стварэнні Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі Беларусь, у працэсе ўдзелу Беларусі ва ўтварэнні Саюза ССР.

Вызначэнне супярэчнасці і пераемнасці ў пазіцыях прадстаўнікоў розных палітычных накірункаў па пытанню афармлення беларускай дзяржаўнасці.

Беларускія гісторыкі: уклад у навуку і грамадска-палітычнае развіццё. Погляды Вацлава Ластоўскага на этнагенез беларусаў. Праекты афармлення беларускай дзяржаўнасці. Палітычная дзейнасць В. Ластоўскага. Намаганні В. Ластоўскага па адраджэнні культурна-гістарычнай спадчыны Беларусі. Усевалад Ігнатоўскі як прадстаўнік беларускай гістарычнай навукі. Уклад У. Ігнатоўскага як старшыні Інстытута беларускай культуры ў рэалізацыю палітыкі беларусізацыі. Усевалад Ігнатоўскі – першы прэзідэнт Беларускай Акадэміі навук. Трагічнасць жыццёвага лёсу У. Ігнатоўскага.

Характарыстыка навуковай і грамадска-палітычнай дзейнасці беларускіх навукоўцаў-гісторыкаў у яе ўзаемасувязі.

Леў Выгоцкі і Аляксандр Чыжэўскі: інавацыйны характар навуковых адкрыццяў. Л.С. Выгоцкі і яго культурна-гістарычная тэорыя.

Уклад Л.С. Выгоцкага ў развіццё псіхалогіі. А.Л. Чыжэўскі – заснавальнік геліябіялогіі і гістарыяметрыі. Сутнасць навуковых поглядаў

А.Л. Чыжэўскага ў даследванні перыядычнасці сусветна-гістарычнага працэсу. Роля вынаходніцтваў А.Л. Чыжэўскага ў фарміраванні сучаснага культурна-гістарычнага асяроддзя.

Характарыстыка культурна-гістарычнай тэорыі Л.С. Выгоцкага пры рэалізацыі прынцыпаў развіццёвага навучання.

Вызначэнне ўплыву вынаходніцтваў А.Л. Чыжэўскага на развіццё сучаснага грамадства.

Браніслаў Тарашкевіч і Язэп Драздовіч: уклад у развіццё культурна-гістарычнай спадчыны беларускага народа. Адлюстраванне ў жыццёвым лёсе і дзейнасці Б. Тарашкевіча і Я. Драздовіча гістарычнага развіцця беларускага этнасу ва ўмовах яго знаходжання ў складзе Польшчы. Спалучэнне адукацыйнага і грамадска-палітычнага кірункаў у дзейнасці Б. Тарашкевіча ў Заходняй Беларусі. Я. Драздовіч як адзін з пачынальнікаў нацыянальнага гістарычнага жывапісу. Намаганні Я. Драздовіча па адраджэнні культурна-гістарычнай спадчыны Беларусі. Сутнасць касмаганічнай тэорыі Я. Драздовіча. Ацэнка арыгінальнасці постаці Я. Драздовіча і нацыянальнага характару яго творчасці.

Характарыстыка культурна-гістарычнай спадчыны Б. Тарашкевіча і Я. Драздовіча як набыткаў беларускага народа ў развіцці духоўнай культуры.

Народны герой дзед Талаш. Удзел В.І. Талаша ў барацьбе супраць акупантаў у час грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Дзед Талаш як прадстаўнік беларускага народа. Адлюстраванне дзейнасці Талаша ў аповесці Я. Коласа «Дрыгва».

Характарыстыка менталітэту беларускага народа на прыкладзе жыцця дзеда Талаша.

Раздзел VI.

Гісторыя Беларусі ў другой палове 1940-х гг. - пачатку XXI ст. (7 г.)

Кірыла Мазураў і Пётр Машэраў: удзел у барацьбе з ворагам і ўклад у станаўленне пасляваеннай індустрыяльнай Беларусі. Дзейнасць па арганізацыі і кіраўніцтве партызанскім і патрыятычным падпольным рухам як адлюстраванне ўсенароднага характару барацьбы беларускага народа ў час Вялікай Айчыннай вайны. К.Т. Мазураў – першы беларус на пасадзе першага сакратара ЦК КПБ у пасляваенны час. Асабістыя якасці К.Т. Мазурава і П.М. Машэрава і іх асабістыя пазіцыі ў грамадска-палітычнай дзейнасці. Крыніцы народнай павагі да К.Т. Мазурава і П.М. Машэрава.

Вызначэнне К.Т. Мазурава і П.М. Машэрава як дзеячаў, якія сімвалізуюць сабой лепшыя якасці беларускага народа.

Іван Мележ і Іван Шамякін як апавядальнікі гістарычных лёсаў беларусаў. Мастацкае ўвасабленне шматлікіх гістарычных падзей у творчасці беларускіх пісьменнікаў. Трылогія І. Мележа «Палеская хроніка» як адлюстраванне лёсу беларускага сялянства ў 1920—1930-я гг. на Палессі і роздум над гісторыяй беларускага народу. Лёсы пакалення, якое прайшло праз цяжкія выпрабаванні Вялікай Айчыннай вайны ў літаратурнай дзейнасці І.П. Шамякіна. Раскрыццё праблем Чарнобыля. Гістарычныя сюжэты ў творах І.П. Шамякіна.

Вызначэнне ролі мастацкага асэнсавання пісьменнікамі грамадскіх працэсаў ў фарміраванні гістарычнай памяці свайго народа.

Алесь Адамовіч і Васіль Быкаў: спалучэнне творчых і грамадзянскіх пачаткаў у дзейнасці. Адлюстраванне трагічнага і гераічнага ў лёсах прадстаўнікоў беларускага народу ў час барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў творах пісьменнікаў. Грамадская пазіцыя А. Адамовіча па пытанні галоснасці вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС як тэхнагеннай катастрофы. В. Быкаў як удзельнік Вялікай Айчыннай вайны і сведка

гістарычных падзей. Пазіцыя В. Быкава па адраджэнні гістарычнай памяці беларускага народа.

Вызначэнне грамадскай пазіцыі А. Адамовіча і В. Быкава пры асэнсаванні і творчым адлюстраванні імі жыццёвых лёсаў прадстаўнікоў беларускага народа.

Уладзімір Караткевіч як захавальнік гістарычнай памяці беларускага народа. Шматвобразнасць гістарычных сюжэтаў у творчасці У.С. Караткевіча. Раскрыццё духоўнага свету беларусаў і сувязі іх асабістага лёсу з лёсам Бацькаўшчыны. Любоў да Радзімы ў творах У.С. Караткевіча.

Вызначэнне рамантычных, фальклорна-легендарных пачаткаў пры асэнсаванні мінуўшчыны ў творчасці У. Караткевіча.

Уладзімір Мулявін як прадстаўнік беларускай музычнай культуры. Адлюстраванне фальклорна-этнаграфічных матываў і тэмы Вялікай Айчыннай вайны ў творчасці У. Мулявіна. Роля У. Мулявіна ў прафесійным станаўленні вакальна-інструментальнага ансамбля «Песняры». Творчасць У. Мулявіна як увасабленне любові да Беларусі.

Вызначэнне патрыятычных матываў у творчасці У. Мулявіна.

Міхаіл Савіцкі: жыццёвы лёс і яго адлюстраванне ў творчасці мастака. Мастацкае ўвасабленне жахаў фашысцкіх канцлагаў і сілы духа іх вязняў у цыкле карцін М.А. Савіцкага «Лічбы на сэрцы». Вобраз маці-партызанкі ў мастацкім цыкле «Беларусь партызанская». Адлюстраванне чарнобыльскай трагедыі ў цыкле карцін «Чорная быль». М.А. Савіцкі як патрыёт сваёй Радзімы.

Вызначэнне кодэкса гонару мастака, які ўвасоблены ў яго карцінах.

Аляксандр Лукашэнка – першы Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь. Роля кіраўніка дзяржавы ў вызначэнні стратэгічнага курсу развіцця краіны на рубяжы стагоддзяў. Выбар кірункаў грамадска-палітычнага і сацыяльна-эканамічнага развіцця. Уклад А.Р. Лукашэнкі ў станаўленне і развіццё беларускай суверэннай дзяржавы. Пазіцыя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у

пераадоленні ўнутрыпалітычных супярэчнасцей і фарміраванні прававой дзяржавы. Вызначэнне вектараў знешнепалітычнага развіцця.

Характарыстыка ролі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у пераадоленні крызісных з'яў і стварэнні перадумоў стабільнага развіцця краіны.

ЧАКАЕМЫЯ ВЫНІКІ НАВУЧАННЯ

У выніку правядзення факультатыўных заняткаў вучні засвойваюць наступны змястоўны кампанент:

- кампаненты вучэбных гістарычных ведаў, якія адлюстроўваюць ролю гістарычных асоб і матывацыю іх сацыяльных паводзін у розных гістарычных падзеях;

- уяўленні і веды ў іх сукупнасці аб агульным мінулым як аснове пачуцця гонару за культурна-гістарычныя дасягненні беларускага народа;

- вобразы людзей мінулага з пазіцыі ўласцівых для іх гістарычнага часу думак, перажыванняў, настрояў, сістэмы каштоўнасцей.

У працэсе авалодання вучнямі дзейнасным кампанентам факультатыўных заняткаў у іх фарміруюцца наступныя ўменні:

- складаць вуснае сюжэтнае апавяданне аб дзейнасці асобы ў гісторыі;

- аналізаваць твор мастацтва, прысвечаны гістарычнай асобе;

- праводзіць персаніфікацыю гістарычнай асобы;

- тлумачыць прычынна-выніковыя сувязі паміж прычынамі і вынікамі дзейнасці гістарычных асоб;

- ацэньваць ролю гістарычных асоб і дзеячаў культуры і характарызаваць матывацыйную аснову іх дзейнасці;

- удакладняць з дапамогай дакументаў і матэрыялаў пазіцыі іх аўтараў;

- адрозніваць гістарычныя факты ад іх інтэпрэтацый, прадстаўленых у навуковых даследаваннях і творах мастацтва;

- тлумачыць розныя ацэнкі ролі гістарычных асоб і прычыны разнастайнасці іх поглядаў;

- супастаўляць і тлумачыць розныя пункты гледжання сведкаў і нашчадкаў гістарычных падзей;

- ажыццяўляць пошук, збор, сістэматызацыю і абагульненне інфармацыі, неабходнай для характарыстыкі дзейнасці гістарычных асоб.

РЭКАМЕНДУЕМАЯ ЛІТАРАТУРА

Асноўная

Антонович С. Петр Машеров. Мн., 1993.

Асветнікі зямлі Беларускай. X – пачатак XX ст. Энцыклапедычны даведнік. Мн., 2001.

Бутрамееў У. Вялікія і слаўтыя людзі беларускай зямлі. Мн., 1995.

Верамейчык С.І. Міхал Клеафас Агінскі, 1765 – 1833: продкі, жыццё ў Залессі, нашчадкі (спроба храналогіі). Мн, 2008.

Галенчанка Г.Я. Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар. Мн., 1993.

Гісторыя Беларусі ў літаратурных вобразах / Склад. М.Г. Гнеўка. Мн., 1979.

Дайнека Л.М. След Ваўкалака. Мн., 1988.

Дудзюк З. Леў. Мн, 2011.

250 асоб з Беларусі ў дыялогах культур. Мн, 2008.

Жыгоцкі М.Р. Легендарны дзед. Мн, 1993.

Иоффе Э.Г. От Мясникова до Малофеева. Кто руководил БССР. Мн, 2008.

Костин Б. Симеон Полоцкий. Мн, 2011.

Марціновіч А. Святая Ефрасіння: Нарыс. Мн., 1999.

Марціновіч А.А. У часе прасветленья твары. Мн., 1999.

Марціновіч А.А. Свечка на золкім ветры. Эсе. Мн., 2006.

Марціновіч А. Залатавуст з Турава, альбо Якая яна старажытная Тураўшчына? Мн., 2000.

Марціновіч А.А. Птушкі з пакінутых гнёздаў. Гісторыя ў асобах. Эсе. Мн., 2007.

Марціновіч А.А. Хто мы, адкуль мы ... Гістарычныя эсэ, нарысы. У 3 кн. Мн., 2008.

Марціновіч А.А. Рагнеда і Рагнедзічы. Мн., 2010.

Медведев Р.А. Александр Лукашенко. Контуры белорусской модели. М., 2010.

Мысліцелі і асветнікі Беларусі . Энцыклапедычны даведнік. Мн., 1995.

Мяснікоў А. Ф. Сто асоб беларускай гісторыі: гістарычныя партрэты. Мн., 2008.

Шалькевич В.Ф. К. Калиновский: страницы истории. Мн., 1989.

Тарасаў С.В. Чарадзеі сёмага веку Траяна: Усяслаў Полацкі. Мн., 1991.

Чаропка В. Імя ў летапісе. Мн., 1994.

Дадатковая

Арлоў У. Прысуд выканаў невядомы. Мн., 1992.

Бергман А. Слова пра Браніслава Тарашкевіча. – Мн., 1996.

Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945. Энцыклапедыя. Мн., 1990.

Беларусы: У 8 т. Мн, 1995–2004.

Бутэвіч А. Званы Нямігі. Сем цудаў Беларусі. Мн., 2002.

Вялікае Княства Літоўскае. Энцыклапедыя. У 3-х т. Мн., 2005, 2006, 2010.

Гістарычны шлях беларускай нацыі і дзяржавы / М.Біч, Р.Гарэцкі, У.Конан і інш. Мн, 2007.

Грыгор’ева В.В. і інш. Ці ведаеце Вы гісторыю сваёй краіны. Мн., 1998.

Ермаловіч М.І. Беларуская дзяржава Вялікае княства Літоўскае. Мн., 2000.

История Беларуси. Словарь-справочник. Под ред. С.Ф.Дубенецкого. Мн., 2000.

К. Каліноўскі. За нашу вольнасць. Творы, дакументы. Уклад. Г. Кісялёў. Мн., 1988.

Кніга для чытання па гісторыі Беларусі Сярэдніх вякоў (VI—XV стст.). Аўт.-склад. Н.Я.Новік. Мн., 2003.

Кніга для чытання па гісторыі Беларусі (канец XVIII – 1917 г.): 8 кл. Мн., 2007.

Кніга для чытання па гісторыі Беларусі (1917 – 1945 гг.): 9 кл. Аўт.-склад. Н.Я.Новік. Мн., 2002.

Красинский А. Юрий Тарич. – Мн., 1971.

Краўцэвіч А.К. Стварэнне Вялікага княства Літоўскага. Мн., 1998.

- Масляніцына І., Багадзяж М. Слава і няслаўе. Мн., 1995.
- Масленица И., Богодяж Н. Радзівілы – нясвіжскія каралі. Мн., 1997.
- Масленица И., Богодяж Н. Кавалеры и дамы белорусского Ренессанса. Мн., 2000.
- Масленица И., Богодяж Н. По рыцарским законам. Мн., 2001.
- Мяснікоў А. Нацдэмы: лёс і трагедыя. Мн., 1993.
- Насевіч В. Пачаткі Вялікага княства Літоўскага. Мн., 1993.
- Падокшын С.А. Беларуская думка ў кантэксце гісторыі і культуры. Мн., 2003.
- Памяць: Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі. Мн., 1985 – 2004.
- Платонаў Р. Палітыкі. Ідэі. Лёсы. Мн., 1996.
- Сачанка Б. Беларуская эміграцыя. Мн., 1991.
- Славутыя імёны Бацькаўшчыны. Вып. 1-2. Мн., 2000, 2003.
- Сыны і пасынкі Беларусі. / Уклад. Барыс С.В. Мн., 1996.
- Цярохін С.Ф. Славутыя адвагай на вайне. Мн., 1991.
- Ткачоў М.А. Замкі і людзі. Мн., 1991.
- Францызк Скарына і яго час. Энцыклапедычны даведнік. Мн., 1988.
- Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6 т. Мн, 1993–2003.
- Якімовіч А. Кастусь Каліноўскі. Мн., 1976.

Навукова-метадычная

Баранов П.А. Актуальные проблемы методики преподавания истории в школе. Практическое пособие для системы последиplomного образования. М., 2002.

Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Как сегодня преподавать историю в школе. Пособие для учителя. М., 1999.

Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Методические рекомендации учителю истории. Основы профессионального мастерства. Практическое пособие. М., 2000.

Ерохина М.С. Историческая личность: современная методика изучения // Преподавание истории в школе. 1996. № 7.

История через личность: исторические биографии сегодня / под ред. Л.П. Репиной. М., 2005.

Лернер И.Я. О роли человека в истории // Преподавание истории в школе. 1990. № 2.

Мыскин В.А. Изучение личности исторического деятеля // Преподавание истории в школе. 1991. № 4.

Степанищев А.Т. Методика преподавания и изучения истории. В 2 ч. М., 2002.

Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. М., 2000.

Інтэрнэт-рэсурсы

Назва партала, сайта	Электронны адрас
Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі	http://opac.bas-net.by/hi
Нацыянальная бібліятэка Беларусі	http://www.nlb.by
Архівы Беларусі	http://archives.gov.by
Віртуальны курс лекцый па гісторыі Беларусі	http://www.belarusianhistory.narod.ru
Беларускі гістарычны агляд	http://gw.lingvo.minsk.by
Беларусіка-Albaruthenica	http://gw.lingvo.minsk.by/mab/@book/index.htm
Гісторыя Беларусі. Асобы	http://tbm.org.by
Гісторыя Беларусі	http://albaruthenia.by
Міжнароднае грамадскае згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына»	http://www.zbsb.org
Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі	http://niab.belhost.by
Нацыянальны мастацкі музей Беларусі	http://museum.bsu.by